

כשהפולני של
זמינו מנסה
להבין את עצמו,
את הזהות שלו
ואת המורשת
התרבותית
שלו, הוא לא
יכול להתעלם
מהסיפור היהודי.
בכל זאת, רק עד
לפני כמה עשרות
שנים חיו בפולין
מיליוני יהודים

צילום: מכתבים ואנדרת קורט, יוחאי בן ציון פיש אהרן, ניו יורק, תשס"ג

לוחם בחכמה. דיוקן מיוחס ל"הרה"ק מווארקא זי"ע

יזכור. אחרון אדמו"רי בית טריסק

תגלית
היסטורית

לעמוד מול השלטון הרבה יותר טוב ממתנגדיו
המשכילים והרפורמים.

"הוא כל כך הצליח להרשים את הממשלה, עד
שסודרה לו פגישה אישית עם המושל הכללי של
המדינה, איוון פאסקביץ', שבה השפיע על דעתו
לביטול הגזירות נגד היהדות. הצלחתו המסחררת
של הצדיק בביטול הגזירות והשפעתו העצומה
בשינוי דעת הממשלה ובעיצוב החקיקה במדינת
פולין, מעוררות סקרנות של מומחים למשפט פולני
בשנים שאחריו, שניסו להבין את התופעה.

"צריך לזכור שמולו עמדו משכילים עשירים בעלי
קשרים, והם ממש לא התקרבו לאחוזי ההצלחה של
הרבי מווארקא. אחד ההסברים שעולים מניתוח
המכתבים של הרב מלמדים שבעוד המשכילים היו
טרודים בהתחנפות לממשלה ובניסיון למצוא חן,
הפניות של הרב מנוסחות בצורה מאוד ממוקדת
בנושא, בלי לחשוש מתגובתו האישית של
הפקיד וכדומה - רק מקצוענות שלא מאפשרת
התחמקות".

■ אז אתה בעצם אנטי-משכילי?

"ממש לא!" אומר וודז'ינסקי, "אני חוקר. אני
מחויב לעובדות היבשות. אין לי שום אינטרסים.
בשונה מכתבים אחרים, לנו יש גישה לארכיונים
פולניים וגם היכרות מעמיקה עם הפוליטיקה
ההיסטורית של פולין".

■ חוץ מ'תורה שבכתב' של החסידות, יש לך גם
היכרות עם 'תורה שבעל פה' החסידית? אתה
פוגש גם חסידים ומנסה לשמוע את ההבנה
שלהם?

"ראשית", הוא חוזר ומזכיר, "מהות המחקר
שלי היא לעסוק בעיקר בחסידים. יותר מאשר
בצדיקים. אני קורא יומנים וכתבי זיכרונות של
חסידים. אני מתחבר להבנה שלהם, לרגשות שהם
העלו על הכתב במשך שנים. זה בעצמו סוג של
'תורה שבעל פה'".

אבל הוא לא מסתפק רק בזה. "במשך השנים",
הוא מגלה, "הצלחתי ליצור קשר עם כמה וכמה
חסידים מרחבי העולם. זה לא קל לי. יש פערי

המוזיאון הכי פופלרי אצל הפולנים. קיר מיצג מהמוזיאון לתולדות יהדות פולין בוורשה

הללו תועדו במסמכים. חלק מאותם מסמכים לא
שרדו את מלחמות העולם וחילופי השלטונות, אבל
מעט המסמכים שפרופ' וודז'ינסקי וחבריו גילו,
עוצרים נשימה.

מטבע הדברים, עולם המחקר האקדמי ספוג
בדעות קדומות שהטמיעו המשכילים והחוקרים
בדורות הקדומים. בדיוק במקרים שכאלו נחוצה
עבודה של גורם אובייקטיבי - במקרה הזה אזרח
פולני - שיוכל לשפוך אור חדש על הסיפור הזה.
בעבר מקובל היה לומר שהחסידים הם עדה
נבערת ואנטי-מודרנית. מהמחקר של וודז'ינסקי
עולות מסקנות ממש הפוכות: ההשפעה שהייתה
לאדמו"רים ולחסידים על הפוליטיקה הפולנית היא
עצומה. הם היו מתווכמים וברוב המקרים הבינו
את המציאות הרבה יותר טוב מיריביהם.

אני מבקש מפרופ' וודז'ינסקי לנקוט בדוגמה
אחת והוא נוקב בשמו של הרה"ק רבי יצחק
מווארקא. "מצאתי מכתבים שהוא שלח לשלטונות
הפולניים בזמן, כדי להתמודד עם גזירות שנחתמו
על היהודים ועל החסידים. הופתעתי לגלות את
ההבנה הפוליטית העמוקה שלו. הוא ידע כיצד

הקתולית, ולכן הם חיפשו דרכים אחרות לבטא
את התרבות הפולנית שלהם. אחת הדוגמאות היא
כמובן ללמוד את תרבות יהודי פולין. היום יש
פחות סטודנטים אצלנו, אבל זה בגלל הרבה סיבות
אחרות".

הרבי מנצח

הסיפור המרתק שפרופ' וודז'ינסקי הפך לאחד
המומחים בו - הוא סיפורו של המאבק האלים
שהתחולל ביהדות המזרח-אירופאית במאתיים
השנים האחרונות. על בימת ההיסטוריה היהודית
הופיעו שתי תנועות כמעט במקביל. החסידות
מבית היוצר של מרנא הבעל שם טוב, ומולה
התייצבה במלוא הכוח - תנועת ההשכלה. השנאה
שרחשו המשכילים לחסידים - ולהפך - גבתה
מחיר דמים.

מי שהפכו לשופט ולתליין במאבק הזה היו
השלטונות, הפולניים והרוסיים. הם אלו שקיבלו
את כתבי ההלשנות, הם מינו את ועדות החקירה
והם גם אלו ששפטו והכריעו בין הניצים. כמיטב
הביורוקרטיה הרוסית הקדומה - כל המאבקים